

Memo

Van: Cor Wijn & Jan-Willem van Giessen Datum: 13 januari 2025
Aan: Jacqueline Lampe Status: Concept ter bespreking
Cc:
Onderwerp: Toets plan uitbreiding bibliotheek en kunstencentrum

Context

Op 1 januari 2021 gingen Bibliotheek Kennemerwaard en Centrum voor de Kunsten Artiance een bestuurlijke fusie aan. De organisaties opereren sindsdien samen als het ABC Huis. In het Meerjarenbeleidsplan 2023-2026 zijn de ambities van bibliotheek en kunstencentrum samengebracht.

Voor de bibliotheek geldt dat zij wil blijven bouwen aan de reputatie van expertisecentrum voor het onderwijs op het gebied van taal en lezen en 21-eeuwse vaardigheden. Voor de activiteiten in het kader van Participatie & Zelfredzaamheid blijft de bibliotheek ernaar streven om zowel binnen als buiten de eigen muren activiteiten te ontwikkelen met netwerk- en samenwerkingspartners. Binnen het programma Ontwikkeling & Ontplooiing worden de activiteiten voor 'een leven lang leren' verder uitgebreid. De bibliotheek is actief in de gemeenten Alkmaar, Bergen, Castricum en Dijk en Waard. In 2023 had de bibliotheek in Alkmaar 46.267 leden en trok zij 380.730 bezoekers.

Voor het kunstencentrum geldt dat hij ernaar blijft streven om het aanbod op het gebied van kunst- en cultuureducatie te verbreden. Ook wordt verder gegaan met het ontwikkelen van aanbod in het sociaal domein. Een punt van aandacht voor het educatieve aanbod is het financieel fit houden van het dienstenpakket. Artiance is actief in de gemeenten Alkmaar en Bergen. In 2023 bereikte het kunstencentrum 1.810 unieke cursisten (tegenover 1.545 in 2022). Daarnaast bereikt de afdeling Onderwijs per jaar bijna alle scholen in het primair onderwijs en in het voortgezet onderwijs.

Het ABC Huis heeft zijn ruimtelijke ambities voor de toekomst neergelegd in het plan (een soort bidbook) *Op Weg naar 2040* van december 2024. Het plan richt zich op een noodzakelijke uitbreiding van de locaties en daarmee op een intensivering van de programmering en dienstverlening. Directe aanleiding daarvoor is (a) de te verwachte groei van het aantal inwoners van Alkmaar (naar 140.000 in 2040) en (b) de stedenbouwkundige ontwikkeling in het centrumgebied. Kern van het plan is dat het ABC Huis meer ruimte (vierkante meters) nodig heeft om de functies van bibliotheek en kunstencentrum goed te kunnen uitvoeren.

Ter voorbereiding op de besluitvorming door de gemeenteraad van Alkmaar wil de gemeente een validering van de geformuleerde ruimtebehoeften in het plan *Op Weg naar 2040*.

Onderzoeksvragen

In deze validatie beantwoorden wij de volgende onderzoeksvragen:

1. Wat is de onderbouwing van de ruimtebehoeften voor het ABC Huis Overstad en Binnenstad?
2. Klopt deze en zo niet hoe zou deze kunnen worden aangepast?
3. In hoeverre past het plan van het ABC Huis in de Cultuurvisie van de gemeente Alkmaar?

Hierna beantwoorden wij deze vragen één voor één. Ter beantwoording van vraag 2 hebben we aan het begin van deze paragraaf een tussenconclusie geformuleerd.

1. De onderbouwing van de ruimtebehoeften

In het plan *Op Weg naar 2040* betoogt het ABC Huis meer ruimte (m²) nodig te hebben om de functies van bibliotheek en kunstencentrum goed te kunnen uitvoeren. Hiertoe brengt het ABC Huis de huidige vierkante meters in kaart en wordt er gewezen op:

- a. Benchmarkonderzoek
- b. Juridische kaders en ontwikkelingen in de wetgeving
- c. Veranderingen en ontwikkelingen in cultuur en maatschappij
- d. Opvattingen van bewoners
- e. Verwachtingen over de getalsmatige ontwikkeling in de komende 25 jaar wat betreft deelnemers, bezoekers en gebruikers
- f. Kansen en eigen ambities.

In reactie hierop merken wij puntsgewijs het volgende op.

a. Benchmarkonderzoek

Het ABC Huis refereert in zijn plan aan normen die nationaal en internationaal zouden worden gehanteerd. Wij zijn van mening dat een relativering op zijn plaats is. Noch voor bibliotheken noch voor kunstencentra zijn in Nederland normen opgenomen in landelijke wet- en regelgeving of in beleidsdocumenten van brancheorganisaties (uit oogpunt van zelfregulering). De reden hiervoor is dat kwantitatieve normen eenvoudigweg te arbitrair zijn omdat iedere lokale situatie en ook ieder gebouw weer anders is. Het woord normen zou als het om de ruimtebehoefte van culturele organisaties gaat wat ons betreft vermeden moeten worden.

Ook met betrekking tot de vuistregels is een relativering op zijn plaats. De genoemde vuistregels zijn voor een deel afkomstig uit andere contexten (het buitenland, het grijze verleden) en dragen voor een ander deel het karakter van referentienormen waarmee wordt gerekend bij gebiedsuitbreidingen. Ons valt in de praktijk op dat bij referentienormen vaak de vierkante meters voor cultuur en voor welzijn door elkaar lopen. Ook is het altijd de vraag met welk soort vierkante meters wordt gerekend (Alleen publieksruimten? Ook de kantoren? En de verkeersruimten? Et cetera). En methodisch is het altijd de vraag op welke wijze de vierkante meters eigenlijk zijn geïnventariseerd. Zijn ze ter plekke opgemeten? Komen ze van het internet? Of zijn ze gebaseerd op andere

bronnen (Kadaster?). **De ervaring leert dat de ene vierkante meter de andere niet is.** Daarom moet met vuistregels voorzichtig worden omgesprongen.

Als het om de Nederlandse situatie gaat vinden wij twee invalshoeken – genoemd in het plan - behartigenswaardig. Ten eerste betreft dat de visie van het LKCA: dit centrum adviseert voor kunsteducatie een flexibele benadering waarbij de ruimtebehoefte wordt afgestemd op het aantal deelnemers per jaar, het aantal lessen, workshops en evenementen en de benodigde soort ruimtes (ateliers, danszalen, muziekstudio's). Met als basisrichtlijn: 10-15 m² per actieve gebruiker. En daarnaast vinden wij de wijziging van de Wet Stelsel Openbare Bibliotheekvoorzieningen (Wsob) uiterst relevant: verderop gaan we hierop nader in.

Dat wij wat relativerend aankijken tegen normen en vuistregels voor vierkante meters betekent overigens niet dat wij van mening zijn dat het ABC Huis thans goed in zijn jasje zit. Kijken we naar het huidige aantal functionele vierkante meters dat stellen wij vast dat deze bescheiden zijn. De gezamenlijke oppervlakte van Artiance en Bibliotheek Kennemerwaard bedraagt op dit moment 7.012 m², als volgt verdeeld. ¹

Locatie	M ²
Hoofdgebouw Artiance (Canadaplein)	
Artiance, ruimte voor beeldende kunst (Kunstschool)	
Subtotaal kunstencentrum	2.492
Bibliotheek Kennemerwaard, Alkmaar Binnenstad	2.785
Bibliotheekvestiging De Mare	1.252
Bibliotheekvestiging Oudorp	150
Bibliotheekvestiging Overdie	98
Bibliotheekvestiging Schermerhorn	10
Bibliotheekvestiging Graft-De Rijp	88
Bibliotheekvestiging Alkmaar Zuid (pilot)	137
Subtotaal bibliotheek	4.520
Totaal	7.012

¹ De weergegeven totalen omvatten ook niet-publieke ruimtes, zoals kantoren en technische ruimtes. Sommige van de genoemde vestigingen zijn geen volwaardige bibliotheken, maar servicepunten die wijkgericht opereren.

Afgezet tegen de referentienormen die door Blueyard zijn geïnventariseerd (en die uitkomen op ca. 10.000 m²) is er een 'tekort' van 2.900 m². De raming op basis van referentienormen zouden we de 'behoudende variant' kunnen noemen.

Afgezet tegen de in het plan aangehaalde nationale en internationale richtlijnen zou er in 2040 tenminste ca. 15.000 m² nodig zijn (0,12 m² per inwoner). Dit zouden we de 'optimale variant' kunnen noemen.

En als we uitgaan van maximale normen zouden we uitkomen op 20.000 m² (0,15 m² per inwoner). Dit zouden we de 'ambitieuze variant' kunnen noemen.

b. Juridische kaders en ontwikkelingen in de wetgeving

In het plan wordt terecht gerefereerd aan de aanpassing van de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob) die in voorbereiding is. In de Memorie van Toelichting bij het wetsvoorstel dat thans in consultatie is, staan onder meer de volgende relevante passages:

De Wsob is in 2020 geëvalueerd. Uit de evaluatie blijkt dat de openbare bibliotheken vanaf circa 2010 hun maatschappelijke functies succesvol hebben verbreed en hun impact hebben vergroot.(...) In dezelfde periode (...) is (echter) het fysieke bibliotheek-netwerk verschaald. Over de periode 2012-2021 is het aantal bibliotheekvestigingen met honderd afgenomen van 844 naar 744. Er zijn gemeenten en wijken zonder openbare bibliotheekvestiging en gemeenten waar wel een bibliotheek aanwezig is, maar deze onvoldoende is toegerust (bijvoorbeeld qua gebouw, personeel, collectie, openingstijden, of activiteiten) om de maatschappelijke functies te kunnen vervullen.

Het uitgangspunt van de Wsob is dat alle inwoners van Nederland binnen een redelijke afstand toegang hebben tot een volwaardige openbare bibliotheekvestiging. Blijkens de evaluatie wordt dit niet overal waargemaakt. Met name in niet-stedelijke regio's en in wijken van grote gemeenten. Daar hebben de inwoners onvoldoende toegang tot het aanbod aan dat de bibliotheken bieden, zoals ondersteuning bij basisvaardigheden.

(...) Voor de langere termijn worden de beschikbaarheid en de bereikbaarheid van de fysieke bibliotheek structureel gewaarborgd door een wettelijke zorgplicht voor gemeenten en provincies. Dit wetsvoorstel dient daartoe.

Wij onderschrijven de visie dat een volwaardige bibliotheekvoorziening van grote meerwaarde is voor het aanpakken van de zes door het CBS benoemde urgente maatschappelijke thema's: bestaanszekerheid, kansengelijkheid, asiel en migratie, zorg en ondersteuning, verduurzaming als sociaal-maatschappelijke opgave, krapte op de arbeidsmarkt en burgers en de overheid. Voor elk van deze thema's geldt dat het ABC Huis aantoonbaar een belangrijke rol kan spelen.

Een kritische kanttekening plaatsen wij bij het in het plan aangehaalde normenkader dat aan de Wsob gerelateerd zou zijn (pag. 7). In het wetsvoorstel dat thans circuleert komen deze normen NIET voor, met uitzondering van de aankondiging dat wordt overwogen om bij AMvB het minimumaantal openingsuren van een bibliotheekvestiging te bepalen op 15 uur. Door in het hoofdstuk *Belangrijke juridische kaders* dit (kennelijk

door de POI Rijnbrink opgestelde) normenkader op te nemen wordt de lezer op het verkeerde been gezet. Van een normenkader is geen sprake, wel van vijf kerntaken die door de bibliotheek op een volwaardige manier moeten worden uitgeoefend.

c. Veranderingen en ontwikkelingen in cultuur en maatschappij

Wij onderschrijven volledig de veranderingen en ontwikkelingen die in het plan worden beschreven. Zij komen ook terug in de Memorie van Toelichting (MvT) bij het wetsontwerp Wsob en worden ook op andere plekken gezaghebbend geduid. Wij verwijzen naar de volgende publicaties:

- [Meerjarenbrief cultuur](#), de kracht van creativiteit – staatssecretaris van OCW, 2022
- [Advies Aanvraagproces BIS 2025-2028](#) – Raad voor Cultuur, 2023
- [Investeer in cultuur voor iedereen](#) – Raad voor Cultuur, 2021
- [Monitor Creatieve Industrie 2019](#) – Media Perspectives, 2020, met name hoofdstuk 5 dat is gewijd aan de waarde van creativiteit in economische, sociale en maatschappelijke zin.
- [Maakkracht](#) – Tabo Goudswaard & Jetske van Oosten, 2022
- [Innovatie ontrafeld](#) – Paul Rutten, 2022, blog
- [Cultural value project](#) – Arts & Humanities Research Council, 2016
- [Positive organizing](#) – Robert Quinn, 2015
- [Cultuur herwaarderen](#) – WRR, 2015
- [New Creative Deal](#), campagne van Kunsten '92 en Federatie Creatieve Industrie, 2021
- [Kunst met impact](#), Marjelle Vermeulen & Jacqueline Scheidsbach, Impact Centre Erasmus, P+, Jaargang 21, Week 15, 2023. Tevens artikel in Boekman Extra, 2023
- [Pas de Deux](#); het ruimtelijke samenspel van cultuur en economie in Nederland: een beleidsverkenning – Regioplan, 2017
- [De waarde van sport en bewegen](#), onderzoeken naar de maatschappelijke waarde van sport en bewegen – Kenniscentrum Sport & Bewegen, Karin van der Maat e.a., 2015, met
- [Inspiratiegids voor lokaal beleid](#), preventie, zelfregie en participatie met kunst en cultuur in het sociaal domein – LKCA, 2016

Genoemde bronnen werden door Berenschot benut voor het rapport [In de schijnwerpers. Groeipotentie voor de culturele sector door bijdragen aan maatschappelijke opgaven](#) dat wij in 2023 opstelden in opdracht van de Vaste Commissie OCW van de Tweede Kamer.

d. Opvattingen van bewoners

De informatie in het plan met betrekking tot de meningen van inwoners herkennen wij uit tal van andere onderzoeken (omnibusonderzoek, stadspanels, inwonerspanels) die lokaal worden uitgevoerd om de opvattingen van burgers te achterhalen. Zeker de openbare bibliotheek scoort daarin altijd zeer hoog. De discrepantie die daarbij wordt signaleerd herkennen wij eveneens: er blijkt verschil tussen de waarde die de bibliotheek volgens mensen heeft voor de samenleving en de waarde die de bibliotheek heeft voor ieders persoonlijk leven.

Wat we ook herkennen is dat bewoners zich minder expliciet uitspreken over cultuur-educatief aanbod binnen- en buitenschools. De bibliotheek is duidelijk een 'sterker merk' dat het kunstencentrum: inwoners hebben een duidelijker beeld van het ene type instelling dan het andere. Hierbij spelen mogelijk ook opvattingen over het profijtbeginnsel een rol.² Bibliotheken worden door inwoners vrij unaniem als een 'merit good' (nutsvoorziening) gezien, terwijl cultuureducatie (zeker buitenschoolse) eerder wordt geassocieerd met vrijetijdsbesteding, net als sport. Dit maakt dat inwoners cursorische aanbod van een kunstencentrum minder als vanzelfsprekend zien dan het dienstenaanbod van de bibliotheek en bijgevolg ook minder hoog laten scoren op een vraag zoals 'wat moet er in de toekomst behouden blijven?'

e. Verwachtingen over de getalsmatige ontwikkeling in de komende 25 jaar wat betreft deelnemers, bezoekers en gebruikers

In het plan is de volgende tabel opgenomen:

	2024	2030	2035	2040	2050
Bevolking Alkmaar	112.633	124.000	130.500	140.000	145.263
Gem bibliotheek bezoeken	3	4	4,5	5	5
Bezoeken totaal	337.899	496.000	587.250	700.000	726.315
Bevolking Alkmaar	112.633	124.000	130.500	140.000	145.263
Bevolkings groei	0,00%	110,09%	105,24%	107,28%	103,76%
Artiance bezoekers/cursisten	170.632	187.849	197.692	212.084	220.058
Bezoekers/cursisten totaal ABC Huis	508.531	683.849	784.942	912.084	946.373

Wij onderschrijven de prognoses wat betreft de bevolkingsgroei en de groei van het aantal bezoeken aan de openbare bibliotheek. De cijfers die worden genoemd met betrekking tot het kunstencentrum vinden wij erg globaal. Het genoemde getal (bijvoorbeeld voor 2024: 170.632) heeft betrekking op alle soorten deelnemers, dat wil zeggen unieke cursisten, deelnemers die meerdere cursussen volgen, scholieren die cultuureducatief aanbod afnemen én bezoekers (bijvoorbeeld aan voorstellingen of voorspeelavonden). Een verbijzondering was op dit punt behulpzaam geweest. Als we op

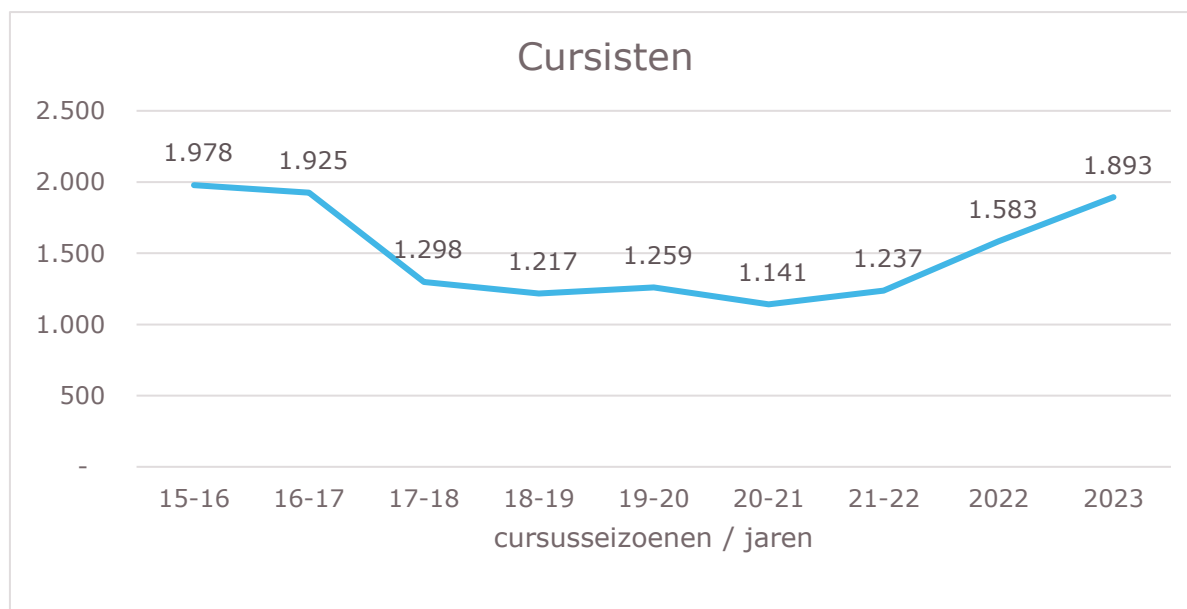
² Het profijtbeginnsel is gebaseerd op de gedachte dat burgers en bedrijven moeten bijdragen in de kosten van de door de overheid voortgebrachte voorzieningen naar de mate van het profijt dat zij (de burgers) van die voorzieningen hebben.

basis van de openbare jaarverslagen inzoomen op de activiteiten dan valt het volgende op:

- Het aanbod voor kwetsbare groepen wordt steeds belangrijker, maar de hoeveelheid beschikbare ruimten houdt hiermee geen gelijke pas. De Kunstschool (een soort kunstacademie voor mensen met een beperking) zit qua ruimtegebruik behoorlijk klem. SPOT (een creatieve werkplaats voor jongeren met mentale issues) kan eveneens onvoldoende de vleugels uitslaan en ook voor De Kunstbron (beeldende lessen voor volwassenen die kampen met een achteruitgang van functioneren en/of vitaliteit) ontbreekt het aan voldoende ruimten.
- Voor het reguliere kunstzinnige aanbod wordt er gewerkt met wachtlijsten, onder meer vanwege een gebrek aan bruikbare cursus- en lesruimten. Dit is een gemiste kans als het erom gaat zoveel mogelijk deelnemers bereiken.
- Er is een tekort is aan beschikbare en betaalbare locaties voor optredens en uitvoeringen.
- Het kunstencentrum heeft maar één (kleine) theaterzaal en die is volop in gebruik.
- In de stad is er een gebrek aan betaalbare (a) oefenruimten voor gezelschappen, (b) atelierruimten en (c) presentatieruimten.

Dit zijn knelpunten die lastig in exacte cijfers zijn te vatten maar die, zeker bij elkaar opgeteld, de noodzaak van uitbreiding onderbouwen.

Kijken we naar het aantal reguliere cursisten bij Artiance (zie onderstaande grafiek) dan blijkt daaruit minder de behoefte aan meer ruimte, hoewel de stijgende lijn sinds de coronaperiode opvallend is.

In de grafiek zien we dat Artiance na het seizoen '16-'17 is gestopt met het verzorgen van danslessen. Wellicht kan de stijgende lijn die na de coronaperiode is ingezet op termijn wel voor knelpunten zorgen.³

f. Kansen en eigen ambities.

De kansen voor het toekomstige ABC Huis vloeien naadloos voort uit de maatschappelijke opgaven en kunnen als gezegd (zie onder punt c.) door ons volledig worden onderschreven.

De ambities hebben betrekking op negen punten:

- Verdubbeling van bezoekers en deelnemers tegen 2040
- Het bereiken van 90% van de inwoners met een kunst en cultuurervaring
- Expertisecentrum zijn voor kunst, onderwijs en samenleving
- Drie keer zoveel kunstlessen en cursussen tegen 2040
- Digitaal innovatielab met 3D-printers, VR en AI-tools, et cetera
- Halvering van de laaggeletterdheid in de regio
- Faciliteren van amateurkunstenaars en groepen/gezelschappen
- Impactvolle kunstprojecten in de zorg via de Kunstschool
- Het jaarlijks organiseren van 100 evenementen zoals debatten en dialoogavonden.

Wij achten deze ambities passend bij een organisatie als ABC Huis en een groeigemeente zoals Alkmaar. Bovendien sluiten de meeste ambities ook aan bij landelijke inspanningen die worden voorzien en bij ontwikkelingen die ook in andere steden aan de orde zijn.

Een winstwaarschuwing geven we af wat betreft de relatie die wordt gesuggereerd tussen de inspanningen van het ABC Huis en de graad van laaggeletterdheid. Laaggeletterdheid moet worden aangemerkt als een taai probleem ('wicked problem') dat wordt gekenmerkt door een veelheid van aspecten (sociale, economische culturele, psychologische), een diversiteit aan actoren en een ingewikkelde dynamiek door maatschappelijke, technologische en contextuele ontwikkelingen. Een bibliotheek-organisatie is eigenstandig niet bij machte dit taaie probleem te tackelen.

2. Klopt de ruimtebehoefte van het ABC Huis en zo niet hoe zou deze kunnen worden aangepast?

Om deze vraag goed te kunnen beantwoorden vatten we onze bevindingen uit de voorgaande paragraaf met betrekking tot de onderbouwing van de ruimtebehoefte van het ABC Huis eerst samen.

- Noch voor bibliotheken noch voor kunstencentra zijn in Nederland normen opgenomen in landelijke wet- en regelgeving of in beleidsdocumenten van

³ We gaan ervan uit dat de deelnemers aan het programma-onderdeel Vrije Tijd op de centrale locatie van het kunstencentrum les krijgen. De lessen die voor de PO en VO-scholen worden verzorgd vinden op locatie, namelijk in de desbetreffende scholen plaats.

brancheorganisaties. Een relativering van de in het plan genoemde nationale en internationale normen is op zijn plaats. Ook de genoemde vuistregels verdienen de nodige relativering.

- Het huidige aantal vierkante meters waarover het ABC Huis kan beschikken vinden wij wel bescheiden. De gezamenlijke oppervlakte van Artiance en Bibliotheek Kennemerwaard bedraagt op dit moment 7.012 m². Dat is 2.900 m² minder dan de variant die Blueyard heeft becijferd en die wij als behoudend hebben getypeerd.
- Er is beslist argumentatie om te kiezen voor een meer optimale variant. Die zou volgens de berekeningen uitkomen op een ruimtecapaciteit van ca. 15.000 m².
- De ambitieuze variant van 20.000 m² zou een verdriedubbeling van de huidige capaciteit inhouden. Dit achten wij buiten proportie.
- Het belangrijkste argument om in Alkmaar te kiezen voor een uitbreiding van de vierkante meters van het ABC Huis is wat ons betreft gelegen in de grotere maatschappelijke rol die bibliotheek en kunstencentrum in de afgelopen jaren zijn gaan vervullen. Zeker in relatie tot de groei van de gemeente en de steeds grotere rol die de organisatie speelt in het Sociaal Domein betekent dit dat er behoefte is aan meer activiteitenruimten: ruimten voor cursussen, trainingen, bijeenkomsten, 1op1-gesprekken, et cetera.
- Ook in andere gemeenten zien we de ontwikkeling dat waar de bibliotheken eerst een fase van krimp kenden (periode 2012-2021, zie de evaluatie van de Wsob) er nu een omslag is naar hernieuwde groei. Diverse grotere gemeenten hebben in de afgelopen jaren het aantal bibliotheekvestigingen weer uitgebreid of zijn van plan dit te doen.⁴
- De Rijksoverheid steunt actief de beweging om bibliotheekvestigingen uit te breiden en bestaande voorzieningen te versterken. De Rijksoverheid introduceerde hiervoor in 2022 de regeling 'Eenmalige specifieke uitkeringen lokale bibliotheekvoorzieningen' (SPUK Bieb) met een budget van €56 miljoen voor de jaren 2023-2024. Gemeenten konden via deze regeling financiering aanvragen voor het oprichten van nieuwe bibliotheken, het verbeteren van bestaande voorzieningen en het verruimen van openingstijden. Voor de regeling was veel meer animo dan er kon worden gehonoreerd.
- Daarnaast wordt, zoals wij aangaven, in de aangepaste Wsob het uitgangspunt verwoord dat alle inwoners van Nederland binnen een redelijke afstand toegang hebben tot een volwaardige openbare bibliotheekvestiging. En wordt de beschikbaarheid en de bereikbaarheid van de fysieke bibliotheek structureel in de toekomst gewaarborgd door een wettelijke zorgplicht voor de gemeenten.
- Wat betreft Alkmaar onderschrijven we de prognoses wat betreft de bevolkingsgroei en de groei van het aantal bezoeken aan de openbare bibliotheek.
- De cijfers die in het plan worden genoemd met betrekking tot het kunstencentrum hadden wellicht specifiek gekund. Wij stellen vast dat er vooral behoefte is aan

⁴ Enkele voorbeelden van recente uitbreidingen zijn: (1) in Den Haag worden de openingstijden van de Centrale Bibliotheek en Bibliotheek Laakkwartier aanzienlijk verruimd; in (2) Utrecht en Eindhoven zijn er plannen van het college om in een aantal wijkbibliotheken de dienstverlening uit te breiden, waarbij sommige terugkeren naar de eerdere situatie en andere wijken een nieuwe vestiging krijgen.

extra ruimte voor het aanbod van De Kunstschool, SPOT en Kunstbron. Dit voorziet in een belangrijke maatschappelijke behoefte. Een noodzaak tot uitbreiding van de ruimten voor de reguliere kunstlessen zien wij in het plan *Op weg naar 2040* niet echt onderbouwd.

Kijken wij met deze bevindingen in het achterhoofd naar de globale programma's van eisen voor ABC Huis Overstad, ABC Huis Centrum en ABC Huis Stompnetoren dan geeft dat ons aanleiding voor de volgende opmerkingen.

ABC Huis Overstad (8.400 m²)

- In middelgrote gemeenten adviseren wij de laatste jaren vaak om voor culturele centra zoals het ABC Huis Overstad te denken aan het toepassen van het ruimtelijke concept van het Storyhouse in Chester, een multifunctioneel cultureel centrum dat een theater, bioscoop, bibliotheek en gemeenschappelijke ruimtes combineert. Wij zien deze visie terug in de beschrijving van de manier waarop ABC Huis Overstad moet gaan functioneren en juichen dit toe.
- Het ruimtelijke concept van het Storyhouse is gericht op flexibiliteit, toegankelijkheid en het creëren van een uitnodigende gemeenschapservaring. De bibliotheek is door het hele gebouw verspreid, met boeken op onverwachte plekken, wat bijdraagt aan een speelse en inclusieve ervaring. De indeling moedigt interactie en ontmoeting aan. De centrale ruimte, met veel licht en zitplekken, fungeert als een sociale hub. De ruimtes zijn ontworpen om multifunctioneel te zijn. Dit is een type voorziening dat goed past bij een middelgrote stad als Alkmaar.⁵
- Het PvE is volledig, maar ook erg globaal. Goed is dat er is voorzien in een cafégedeelte en in opslagruimte. Dit laatste wordt nog wel eens vergeten. Nagegaan moet worden of de materialenopslag ook een functie moet vervullen voor amateurverenigingen die het gebouw gaan benutten (en of de ruimte dan groot genoeg is).
- De hoeveelheid kantoorruimte (9% van het totaal) is terecht beperkt gehouden (medewerkers kunnen ook in de openbare ruimtes werken). Een precisering wat betreft aantallen grotere en kleinere zalen (lesruimtes, vergaderzalen, workshopruimtes et cetera) is wenselijk. Veel zalen zullen zich lenen voor meervoudig gebruik.
- Artiance heeft aan het Canadaplein nu een theaterzaal met 85 zitplaatsen. Wij onderschrijven volledig de visie dat dit te klein is voor een cultureel centrum dat volwaardig wil functioneren en de kansen wil benutten en de ambities wil waarmaken die in het plan worden genoemd.
- Het PvE voorziet in een theaterzaal. Belangrijk, zowel inhoudelijk als met het oog op de investeringsbegroting, is om deze zaal nader te typeren. Naar onze mening zou deze ook geschikt moeten zijn voor muziek. Wij adviseren om te denken in termen van een multifunctioneel bruikbare vlakke vloerzaal uitgerust met een inschuifbare tribune en een akoestische wand en mogelijk ook toegerust met een filmscherm en een goede beamer.

⁵ Chester is goed vergelijkbaar met Alkmaar: een historische stad van 92,760 inwoners in de kern en een direct voedingsgebied van 138.875 inwoners.

- Omdat theater De Vest beschikt over een vlakke vloerzaal met een capaciteit van 280 stoelen adviseren wij om daarmee voldoende differentiatie te behouden. Dit kan door de capaciteit beperkt te houden tot 200 à 225 zitplaatsen en de samenwerking met De Vest aan te gaan voor grotere producties.
- De term 'keuken' in het PvE is erg algemeen. Ook dit vergt verdere uitwerking: open keuken, zichtbaar voor bezoekers, een volwaardige horecakeuken met apparatuur (fornuizen, frituurpannen, ovens), een koel- en bereidingskeuken, een prep- en regeneratiekeuken, een barista-keuken (gefocust op koffie, thee en kleine snacks), een volwaardige commerciële keuken met meerdere secties et cetera. Deze uitwerking is belangrijk omdat er uiteenlopende investeringsbedragen mee zijn gemoeid.
- De expositieruimte valt in het PvE onder het kunstencentrumgedeelte van het gebouw. Wij suggereren (ten overvloede wellicht) om de expositiemogelijkheden te relateren aan de genoemde flexibele openbare ruimtes.

ABC Huis Centrum (hub van 1.100 m²)

Wij onderschrijven het uitgangspunt om ook deze locatie multifunctioneel in te richten. Tegelijkertijd is het belangrijk dat deze locatie wel een eigen profiel houdt. Dit kan goed door de locatie te 'branden' als plek voor debat, dialoog en ontmoeting. De beperkte opzet (qua vierkante meters) achten wij begrijpelijk.

ABC Huis Stompetoren (10 m²)

Wij ondersteunen de zienswijze dat nabijheid voor de bezoekers van bibliotheken erg belangrijk is. Ook de MvT bij het ontwerp voor de nieuwe Wsob besteedt hieraan aandacht. De gedachte om kleine servicepunten die worden bemenst door vrijwilligers (buurtbewoners) in te zetten op plekken waar het voorzieningenniveau laag is (geworden) is een interessante. Ook elders in Nederland zien wij dit soort initiatieven. Het is inderdaad de moeite waard om te onderzoeken of dit soort servicepunten op meer plekken in Alkmaar gerealiseerd kunnen worden: ze kunnen een waardevolle toevoeging zijn aan een wijk of buurt en hebben als bijkomend effect dat er voor de betrokken vrijwilligers een activerende functie van uitgaat. Ter illustratie: de gemeente Rotterdam ging in de periode 2011-2015 terug van 24 naar 8 bibliotheekvestigingen maar nam in mei 2023 [het besluit](#) om weer te groeien naar "een fijnmazig netwerk van vestigingen en voorzieningen waar mensen informatie en ondersteuning kunnen vinden, kunnen werken, kunnen studeren en elkaar kunnen ontmoeten." Een belangrijk achtergrond voor deze ontwikkeling is het al aangeduide groeiende belang van bibliotheken voor sociale en digitale inclusie.

Het voorgaande geeft ons overigens aanleiding om op te merken dat als er wordt gestreefd naar uitbreiding van het aantal ABC-vierkante meters in Alkmaar, het goed is om - zoals het ABC Huis ook doet - te kijken naar de sociale samenstelling van wijken. Hij zou ons inziens prioriteit verdienen om bibliotheekfuncties in die wijken te intensiveren waar relatief veel lagere SES-scores voorkomen. Voor Alkmaar gaat het dan bijvoorbeeld om de wijk Overdie en in mindere mate om Huiswaard en De Mare. Daarbij hoeft het ABC Huis zich zeker niet altijd 'stand alone' te manifesteren. Ook meervoudig ruimtegebruik met andere (wijk)organisaties biedt voor bibliotheekfuncties vaak goede mogelijkheden.

3. In hoeverre past het plan van het ABC Huis in de Cultuurvisie van de gemeente?

De titel van de Cultuurvisie 2040 van de gemeente (*Groeien met cultuur*) is alleszeggend. De visie laat zien hoe Alkmaar kan groeien met cultuur. Die groei manifesteert zich in aantallen woningen, inwoners, infrastructuur, consumptie en voorzieningen. Wat dit laatste betreft wordt de treffende aanduiding 'het brede cultuuraanbod' gebruikt waaronder nadrukkelijk de bibliotheek, het kunstencentrum en het museum worden gerekend.

In hoofdstuk 3 wordt de ambitie uitgesproken om in alle bibliotheekfilialen het hele aanbod van het ABC Huis aanbieden, inclusief Artiance. De gemeente erkent expliciet dat het ABC Huis thans over te weinig vierkante meters beschikt: *"Bij het ABC Huis werkt Artiance met wachtlijsten door gebrek aan beschikbare cursus- en lesruimte. Er is gebrek aan betaalbare oefenruimten voor gezelschappen, atelierruimte en betaalbare presentatieruimte. De bibliotheek heeft momenteel al gebrek aan studieplekken en mist ruimte voor makers, programmering van activiteiten en vergaderingen."* De benodigde extra ruimte voor het ABC Huis wordt geïndiceerd op 2.400 m².

Tot besluit van deze toets signaleren wij wel een tegenstrijdigheid in de visie van de gemeente. De visie spreekt enerzijds over het spreiden van het cultuuraanbod over de wijken en de dorpen en het realiseren van het gehele cultuuraanbod van het ABC Huis in alle bibliotheekvestigingen, maar bepleit anderzijds een concentratie van culturele functies in Overstad. Ons lijkt het niet mogelijk om beide te doen.

Gezien de brede maatschappelijke rol die het ABC Huis vervult lijkt het ons het meest voor de hand te liggen dat een uitbreiding van het aantal vierkante meters (en aanzienlijk meer dan de geïndiceerde 2.400) wordt gezocht in het uitbreiden van de bestaande decentrale vestigingen of het realiseren van nieuwe vestigingen danwel servicepunten. Immers: Overdie is de wijk met de laagste SES-scores en zou beslist een extra impuls van het ABC Huis kunnen gebruiken, in Huiswaard en De Mare zijn de SES-scores ook laag, de nieuwbouw in Viaanse Molen/RWZI lijkt een upgrade van de vestiging De Mare (of een extra vestiging in Alkmaar Noord) sowieso nodig te maken, in Oudorp wordt eveneens een groei van het aantal woningen verwacht (en is de vestiging nu klein met beperkte openingstijden en service) en in Schermerhorn heeft de bibliotheek alleen een servicepunt.

Samenvattend: extra investeringen in decentrale locaties van het ABC Huis tot een maximum van pakweg 15.000 m², verspreid over de wijken, zijn noodzakelijk om richting 2040 het welzijn en welbevinden van de inwoners van Alkmaar te kunnen bevorderen. Dit haakt aan bij wat we hiervoor als de 'optimale variant' hebben aangeduid. Alleen zo kan effectief werk worden gewerkt aan (a) het tegengaan van laaggeletterdheid (d) het waarborgen van toegang voor iedereen tot digitale diensten en (c) het bevorderen van de persoonlijke ontwikkeling van alle Alkmaarders.

